

ELEMI REAKCIÓK – MOLEKULÁRIS MODELLEK

Potenciálfelületek

A kémiai reakciók lejátszódása értelmezésének legfontosabb eszköze a potenciális energia felületek megszerkesztése, kiszámítása.

Mi is a potenciális energia felület?

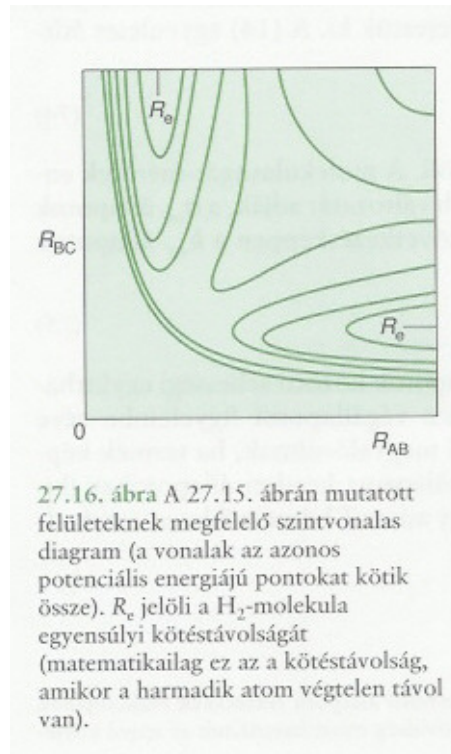
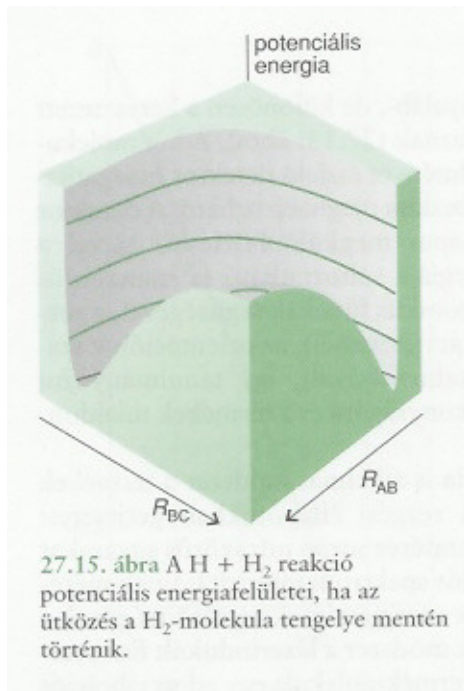
- Kvantummechanika segítségével számítható. Az elektronikus Schrödinger egyenlet megoldásai adott mag-elrendeződés (konfiguráció) mellett adják a potenciális energia felület egy pontját.
- Különböző konfigurációk mellett megoldott Schrödinger egyenlet megoldásai feszítik ki a potenciálfelületeket.
- Implicit feltevés: az elektronok mozgása sokkal gyorsabb a magokénál, így szétválasztható a kezelésük.
- A potenciálfelület tehát a nukleáris konfiguráció függvénye.
- N db atomnál, $3N-6$ változó írja le a rendszer belső mozgását.
- Ha két molekula ütközik, az egymástól való távolság és relatív orientáció függvényében számítható ki a potenciálfelület.
- Szemléltetése csak 2 szabadsági foknál lehetséges egyszerűen, térbeli koordináta-rendszerben!

Egyszerű példa: $A + BC \rightarrow AB + C$ reakció potenciálfelülete kollineáris ütközésnél.

- Két szabadsági fok: r_{AB} , r_{BC} .
- Adott r_{AB} , r_{BC} értéknél (lineáris elrendeződés mellett) megoldjuk a Schrödinger-egyenletet.
- Az adott r_{AB} , r_{BC} értékhez a harmadik dimenzióban ábrázoljuk az energia értékét. Ez a reakció potenciálfelülete. A potenciálfelület két dimenzióban is ábrázolható szintvonalas ábraként.

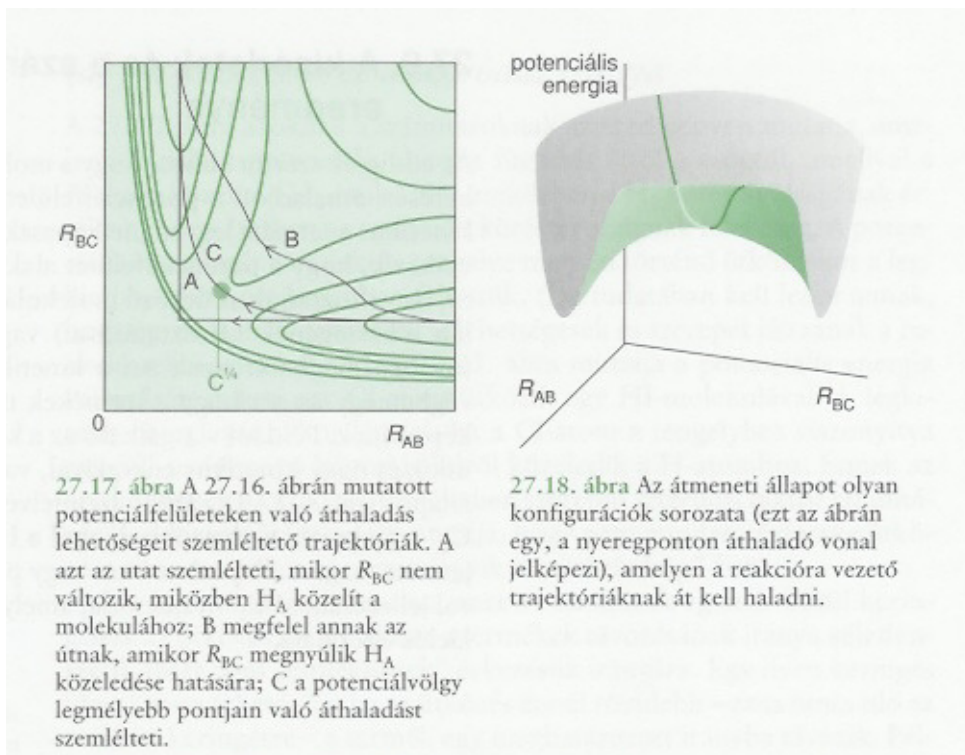
- A rendszer aktuális állapotát egyetlen pont jelzi az ábrán.

ÁBRA: Atkins 27.15, 27.16

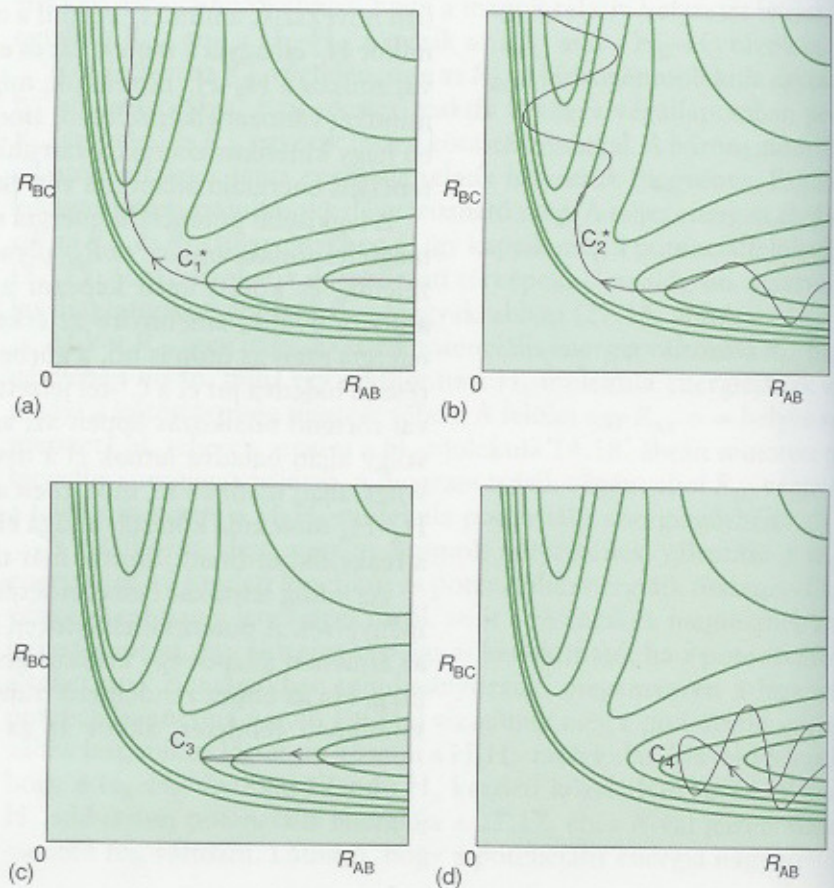
- A potenciálfelület jellemzői: reaktánsok völgye, termékek völgye, átmeneti állapot.
- Átmeneti állapot: nyeregpont. A felület minden irányból konvex, kivéve egyet!

ÁBRA: Atkins 27.17, 27.18

- A rendszerben lezajló ütközést a rendszer által az ütközés során felvett állapotokat összekötő görbe, a trajektória, reprezentálja a potenciálfelületen. Ezt jelenti a potenciál felületen történő „haladás”.
- A potenciálfelületeken klasszikus vagy kvantummechanika segítségével kiszámíthatók a rendszer trajektóriái, amelyek összessége magát az ütközést reprezentálja. Ehhez ismerni kell a reaktánsok kiindulási tulajdonságait.
- Néhány klasszikus trajektória: reakcióra vezető és nem vezető ütközések.

ÁBRA: Atkins 27.19

27.19. ábra Reakcióra vezető (*) és nem vezető ütközések. (a) C_1^* a potenciálvölgy legmélyebb pontjain való haladást szemlélteti; (b) C_2^* megfelel egy olyan reakciónak, amikor a H_A -atom egy rezgő H_{BC} -molekulát közelít meg és a képződő H_{AB} -molekula szintén rezeg, amint H_C eltávolodik; (c) C_3 olyan reakcióutat mutat, amelyben H_A egy nem rezgő H_{BC} -molekulával ütközik úgy, hogy a translációs mozgásának kinetikus energiája nem elegendő a reakció végbemeneteléhez; (d) C_4 azt az ütközést illusztrálja, amikor H_A és H_{BC} találkozásakor sem az energia, sem a rezgés fázisa nem megfelelő.

- A reakciókoordináta a reaktáns völgyet a termékvölgyel összekötő mozgás koordinátája. Általában két dimenzióban, egyszerűsítve ábrázoljuk.
- A potenciálfelületek lehetőséget nyújtanak az átmeneti állapot elmélet egyszerűbb formájához és a változatos továbbfejlesztésekhez szükséges mennyiségek kiszámításához.